

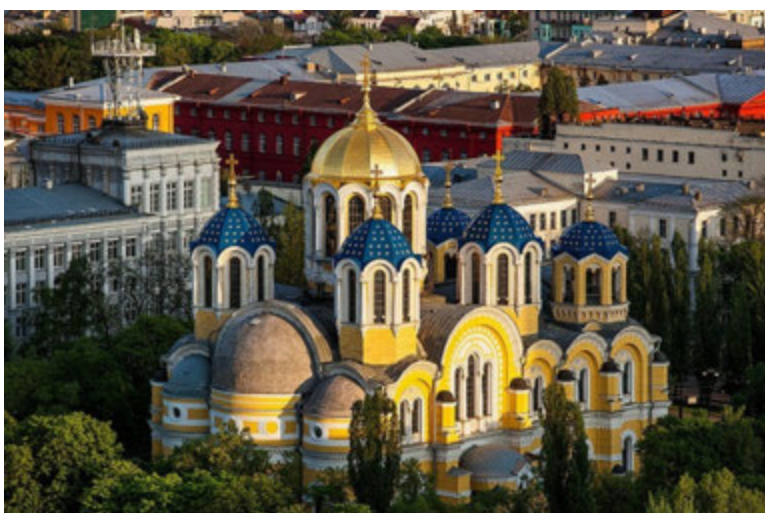
150 років від дня народження художника, педагога, громадського діяча Олександра Мурашка (1875-1919)

Вклад видатного українського митця Олександра Мурашка в культуру нашої держави важко переоцінити. Його життєвий і творчий шлях був цікавий від першого до останнього дня. Він є однією з найяскравіших постатей періоду «Розстріляного відродження».

Олександр Мурашко народився 7 вересня (26 серпня) 1875 року в Києві. До семи років його виховувала бабуся. Дитинство майбутнього живописця пройшло спочатку неподалік Борзни, згодом у Чернігові, де хлопець працював у майстерні вітчима, пізніше – у Києві.

Хто був його батьком невідомо, мати – донька священника. Олександра записали на прізвище матері – Крачковський. Лише у 20 років, після того як мати побралася з Олександром Мурашком, він узяв прізвище свого вітчима.

Його вітчим був іконописцем та різьбярем по дереву. Коли він отримав замовлення на оздоблення Володимирського собору, то перевіз до Києва свою родину та майстерню. Так юний майбутній художник опинився в центрі видатної для всієї тодішньої імперії події – він спостерігав, як народжувались розписи Володимирського собору, зокрема, був свідком роботи знаних майстрів В. Васнецова та М. Нестерова.

Володимирський собор

В. Васнецов за роботою

Сучасники згадують, що саме вони та професор Адріан Прахов першими звернули увагу на потенціал «худорлявого, довгоногого, кошлатого й сором'язливого» підлітка.

А. Прахов

О. Мурашко

Але Мурашко-старший планував зробити із сина іконописця і зовсім не поділяв його прагнення здобути освіту в Академії мистецтв. Дійшло до конфлікту – і юний Олександр Мурашко втік з дому. Хлопець намагався заробляти на життя самостійно й ночував на схилах Дніпра й баржах, через що сильно застудився.

Примирити батька із сином вдалося дядькові Олександра, Миколі Мурашку, який був засновником малювальної школи в Києві – саме до нього в майстерню тікав юний художник, щоб навчитися малювати. Як довела історія, на велике щастя, Мурашко-молодший все ж отримав дозвіл від Мурашка-старшого вступити до малювальної школи, а згодом і до Санкт-Петербурзької академії мистецтв.

У Санкт-Петербурзі наставником Олександра Мурашка був Ілля Рєпін. Саме за його кураторства Мурашко написав своє перше фундаментальне полотно – дипломну роботу «Похорон кошового». Існує припущення, що художникові позував Михайло Старицький.

І. Рєпін

О. Мурашко «Похорон кошового»

Картину Мурашка визнали найкращою серед студентських робіт, і його нагородили відрядженням у Європу – навчатися малювання в провідних живописців Німеччини, Італії та Франції.

У Парижі Олександр Мурашко захопився імпресіонізмом. Він спробував відійти від академічної техніки та поєднав різні живописні прийоми, а згодом, надихнувшись стилем модерн, використовував його прийоми в композиції та формотворенні кольорів. Саме у французькій столиці художник створив свою визначну роботу «Портрет дівчини у червоному капелюсі».

*О. Мурашко «Портрет дівчини у червоному капелюсі».
1902–1903 рр.*

У 1906 році О. Мурашко написав ще одну свою відому картину – «Карусель». Вона принесла йому європейське визнання і на Х Мюнхенській міжнародній виставці Олександра Мурашка нагородили золотою медаллю.

Після нагороди в Німеччині Мурашка помітили організатори Венеційської бієнале. Загалом твори українського художника побували на виставках у Кельні, Дюссельдорфі, Берліні, Амстердамі та неодноразово в Мюнхені.

Київ був улюбленим містом художника, де він надихався всім: і природою, і культурою. Він мріяв перетворити Київ на відомий мистецький центр, подібний до Мюнхена, відкрити українську академію мистецтв.

О. Мурашко багато енергії вкладав у виховання молоді генерції митців і був чудовим педагогом. У 1909 році він почав викладати в Київському художньому училищі, але звільнився звідти у 1912-му через консерватизм дирекції – за його ж словами, *«не хотів витратити сили на боротьбу з окам'янілостями»*.

Тож у 1913-му він відкрив власну художню студію у відомому «хмарочосі Гінзбурга», що був розташований на вулиці Інститутській, 16 (у 1941 році підірваний військами НКВС СРСР, нині на його місці готель «Україна»). У цій найвищій на той час будівлі в місті – 12 поверхів! – студія Мурашка була на горіщі. Викладання було організоване академічно серйозно, окрім малюнка й живопису, викладачі читали лекції з історії та філософії мистецтва.

«Хмарочос» Гінзбурга

Студенти почали переходити з училища до студії Мурашка. Його учнями були, зокрема, Ніссон Шифрін, Ісак Рабинович, Карпо Трохименко, Анатоль Петрицький та Тіна Омельченко.

О.Мурашко. «Неділя». 1911 р.

О.Мурашко. «Селянська родина». 1914 р.

У 1909 році Мурашко одружився з Маргаритою Крюгер, яка була його моделлю.

*Маргарита та Олександр Мурашки. 1909 р. Світлина Вітольда Мечинського.
Музей «Духовні скарби*

Незабаром відбулася довгоочікувана подія для української інтелігенції – нарешті вдалося створити Українську академію мистецтв, яка існує й досі як Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА). Це був перший виш незалежної держави – Української Народної Республіки (УНР).

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (сучасний вигляд)

В академії, окрім Мурашка, викладали такі видатні художники, як Георгій Нарбут, Абрам Маневич, Михайло Бойчук, Микола Бурачек, а першим ректором обрали Федора Кричевського. Урочисте відкриття академії відбулося 22 листопада 1917 року в приміщенні Української Центральної Ради.

На легендарному фото – діячі культури, науки і мистецтва, з ініціативи яких було створено Академію.

Сидять зліва направо: Абрам Маневич, Олександр Мурашко, Федір Кричевський, голова УЦР Михайло Грушевський, генеральний секретар освіти Іван Стешенко, Микола Бурачек. Стоять: Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Михайло Бойчук

Олександр Мурашко працював також у художній раді при Народному комісаріаті освіти. Ця діяльність, а також викладання забирали в нього багато сил і часу, про що художник у 1918 році писав:

«Майже два роки нічого не роблю, всього мене втягнуто в організацію художнього життя України, і питання стоїть настільки гостро і складно, що уникнути цього нема жодної можливості. Але твердо сподіваюсь, що, віддавши належне суспільності, буду відпущений для тихої праці».

Тихої праці Мурашкові не судилося, адже в тому-таки 1918 році Київ захопили більшовики. У січні вони за кілька тижнів розстріляли понад п'ять тисяч представників української інтелігенції.

Професори й студенти переховувалися, Академія була зачинена. Утім, освітній процес намагалися продовжити, студенти ходили до професорів додому і працювали там. Михайло Жук у спогадах писав, що найбільш заповненими були майстерні Олександра Мурашка та Федора Кричевського.

Ще в 1910 році, коли помер його батько, Олександр Мурашко продав квартиру, яку його родина мала на Малій Житомирській, і купив невеликий будинок із садом на Лук'янівці, де збудував також майстерню. Тоді ця місцина була тихим передмістям, і художник закликав друзів оселятися поряд, щоб створити там таке собі «мистецьке містечко». Але і цим мріям не довелося стати реальністю.

Будинок родини Мурашків на Малій Житомирській

*Будинок Олександра Мурашко на вул. Багговутівській, 25 (не зберігся),
у який митець повертався в ніч, коли його було вбито*

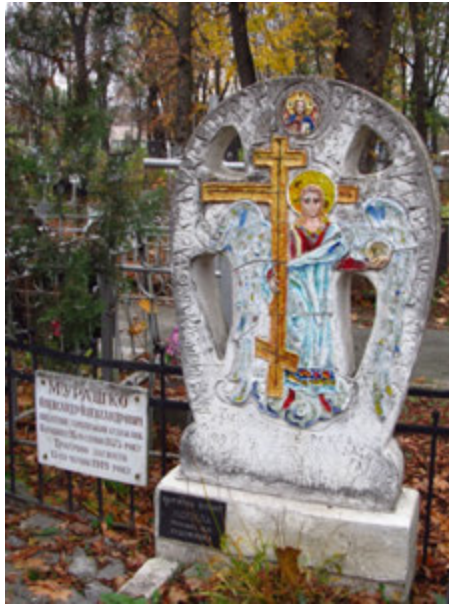

*У дворі будинку Мурашків на вул. Багговутівській, 25.
Зліва направо: Олександр Мурашко, Маргарита Мурашко,
Тіна Омельченко (?), невстановлена особа*

Увечері 14 червня 1919 року Олександр Мурашко разом із дружиною повертався додому. До них підійшли троє чоловіків, які забрали художника із собою. Митця вбили агенти ЧК пострілом у потилицю неподалік від його будинку на Лук'янівці.

Олександр Мурашко загинув на 44-му році життя. У пресі про інцидент написали, що художник «був пограбований і забитий бандитами».

Ось такий вигляд має могила митця на Лук'янівському кладовищі.

Джерела та література

1. Друг, О. 2013. Вулицями старого Києва. Львів.
2. URL: <https://suspilne.media/culture/>.
3. URL: <https://bigkyiv.com.ua/>.
4. URL: <http://mdch.kyiv.ua/>.
5. URL: <https://uinp.gov.ua/>.
6. URL: <https://club.kyiv.ua/>.

*Ольга Борисюк
лектор І категорії
Музею історії Десятинної церкви*